

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка

Кафедра педагогіки

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач аспірантури та докторантури

И. А. Чистякова І. А. Чистякова

« 13 » вересня 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Андрагогіка

третій (освітньо-науковий) рівень

галузь знань **01 Освіта/Педагогіка**

спеціальність **011 Освітні, педагогічні науки**

освітньо-професійна програма **Освітні, педагогічні науки**

мова навчання **українська**

Погоджено науковою радою Сумського
державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка

« 10 » вересня 2021 р.

Голова:

Кудріна О. Ю. Кудріна О. Ю., д.е.н., професор

Суми – 2021

Робоча програма «Андрагогіка» для аспірантів

« 28 » серпня 2021 р.

Розробники:

Огієнко О.І., д.пед.н., професор, професор кафедри педагогіки.

Робоча програма розглянута на засіданні кафедри педагогіки

Протокол № 1 від «28» серпня 2021 р.

Завідувач кафедри

(підпис)

(Бойченко М.А.)
(прізвище та ініціали)

«28» серпня 2021 р.

Затверджено науковою радою Сумського державного педагогічного
університету імені А.С. Макаренка

Протокол № 1 від «10» вересня 2021 р.

Голова наукової ради
(підпис)

(Кудріна О.Ю.)
(прізвище та ініціали)

© Огієнко О.І., 2021

© СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2021

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 4	Доктор філософії	Обов’язкова	
		Рік підготовки	
		2-й	2-й
		Семестр	
4-й		4-й	
Лекції			
20 год.		6 год.	
Практичні, семінарські			
10 год.		4 год.	
Лабораторні			
Самостійна робота			
90 год.		110 год.	
Консультації:			
год.		год.	
Загальна кількість годин – 120		Вид контролю: екзамен	

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Андрагогіка» є складовою частиною циклу загальної підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня «доктор філософії» та завершальним етапом підготовки здобувачів освіти до професійної педагогічної діяльності в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки; забезпечує теоретичне та практичне підґрунтя для формування компетентностей, передбачених у профілі здобувача освітньо-наукового ступеня доктора філософії.

Метою викладання навчальної дисципліни «Андрагогіка» є підготовка висококваліфікованого фахівця, який має глибокі знання у галузі андрагогіки і високий рівень готовності до їх використання у професійній і науково-дослідницькій діяльності; розвиток андрагогічної компетентності науковця-дослідника у галузі вищої освіти, освіти дорослих та науки.

Завданнями навчальної дисципліни «Андрагогіки» є:

- формування системи знань щодо теоретико-методологічних та методичних засад андрагогіки, чинників та тенденцій розвитку освіти дорослих у вітчизняному і міжнародному контекстах;
- формування системи умінь щодо використання методології, методик та методів андрагогіки у процесі підготовки дисертаційної роботи та застосування у подальшій науковій і професійній діяльності;
- осмислення доцільності використання андрагогічного підходу у професійній та науково-дослідницькій діяльності;
- творче застосування в науково-дослідницькій та практичній діяльності прогресивних андрагогічних наукових ідей, педагогічних інновацій, практичного досвіду навчання дорослих;
- розвиток навичок щодо застосування технологій, форм, методів навчання дорослих відповідно до цілей і завдань освітнього процесу, наукової діяльності;
- розвиток андрагогічної компетентності, аналітичного і критичного мислення та здатності до самовдосконалення.

Відповідно до освітньо-наукової програми «Освітні, педагогічні науки», вивчення дисципліни «Андрагогіка» сприяє формуванню у здобувачів ступеня вищої освіти: доктор філософії (PhD) інтегральних, загальних та фахових компетентностей: ІК – здатність розв'язувати значущі проблеми в галузі професійної та дослідницько-інноваційної діяльності з освітніх, педагогічних наук, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних знань та професійної практики, критичний аналіз, оцінку і синтез нових та комплексних ідей; ЗК 1 – здатність до формування системного наукового світогляду, оволодіння загальнонауковими компетентностями та розвитку культурного кругозору; ЗК 2 – здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу; пошуку, обробки й критичного аналізу інформації з різних джерел; ЗК 5 – володіння сучасними засобами інформаційних і комп'ютерних технологій для розв'язання науково-освітніх завдань у професійній та інноваційній діяльності; ЗК 8 – здатність здійснювати науково-педагогічну діяльність у

галузі освітніх, педагогічних наук у наукових установах/закладах вищої освіти на засадах міждисциплінарності та інклюзивності; ЗК 9 – здатність навчатися впродовж життя в контексті неперервної фахової підготовки, підвищувати свій інтелектуальний та культурний рівень і оволодівати сучасними знаннями; ФК 3 – розуміння практичного застосування сучасних концептуальних положень та ідей у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки в навчально-науковій та науково-дослідницькій діяльності; ФК 4 – володіння загальними, інтегральними, фаховими компетентностями з методології наукових досліджень у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки; ФК 5 – володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою розв’язання дослідницьких і практичних завдань освітньої та виховної діяльності в закладах вищої освіти; ФК 6 – володіння навичками педагогічної майстерності, педагогічною технікою, професійними вміннями із передачі знань у галузі загальної педагогіки, історії педагогіки та порівняльної педагогіки в освітньому процесі закладів вищої освіти; ФК 7 – здатність до викладацької діяльності в межах спеціальності «Освітні, педагогічні науки» на засадах студенто-орієнтованого підходу в умовах безпечного сприятливого для навчання середовища; ФК 12 – здатність самовдосконалюватися впродовж життя, оцінювати рівень власної фахової компетентності та підвищувати професійну кваліфікацію, адаптуватися до змін у професійній діяльності.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Вивчення навчальної дисципліни «Андрагогіка» базується на засадах інтеграції теоретичних та практичних знань із дисциплін, що вивчалися на першому (бакалаврському), другому (магістерському), третьому (перший курс) рівнях вищої освіти, як-от: «Педагогіка», «Порівняльна педагогіка», «Актуальні питання інноваційного розвитку освіти», «Філософія освіти», «Теорія і методика викладання у вищій школі», «Інноваційна компетентність доктора філософії» та ін.

3. Результати навчання за дисципліною

У результаті опрацювання аспірантами змісту навчальної дисципліни забезпечується досягнення таких програмних результатів:

Знання та розуміння	ПРН 1 ПРН 3	ПРН 1. Здатність використовувати концептуальні та методологічні знання в галузі філософсько-світоглядних проблем педагогіки та аксіології освіти під час вирішення освітніх і професійних завдань. ПРН 3. Володіння системою педагогічних категорій і методів їх використання з метою вирішення дослідницьких і практичних завдань у закладах вищої освіти.
-----------------------------------	--------------------------------------	---

Застосування знань та розуміння	ПРН 6 ПРН 10	ПРН 6. Здатність здійснювати критичний аналіз концептуальних та методологічних знань у галузі науково-дослідної та професійної діяльності і на межі предметних галузей, інтерпретувати їх, синтезувати нові ідеї. ПРН 10. Здатність оцінювати можливості застосування та ризики упровадження досягнень історико-педагогічної спадщини/прогресивного зарубіжного досвіду в сучасному вітчизняному освітньому просторі.
Формування суджень	ПРН 16 ПРН 17 ПРН 19	ПРН 16. Готовність до утвердження гуманістичних ідеалів і демократичних цінностей в освітній і науково-дослідницькій діяльності на основі гуманістичного світогляду. ПРН 17. Здатність до дотримання основних норм, прийнятих науковою спільнотою, з урахуванням міжнародного досвіду спілкування; здійснення особистісного вибору в морально-ціннісних ситуаціях, що виникають у професійній сфері діяльності. ПРН 19. Уміння реалізовувати стратегії дослідницького самовдосконалення та обирати засоби особистісно-професійного саморозвитку

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90 – 100	Студент глибоко й впевнено засвоїв весь матеріал, послідовно, логічно вірно його відтворює. Може пов'язати теоретичні та практичні сторони дисципліни, вільно відповідає на нестандартні запитання, показує знання монографічного матеріалу з питання, вірно обґрунтовує наукові поняття, володіє навичками виконання практичних завдань, виявляє вміння самостійно узагальнювати матеріал, не допускає при цьому помилки
82 – 89	Студент знає програмний матеріал, не допускає суттєвих

74 – 81	недоліків у відповіді, може вірно використовувати теоретичні положення й володіє навичками при виконанні практичних завдань
64 – 73	Студент засвоїв лише основний матеріал, але погано орієнтується в окремих положеннях, припускається помилок або неточностей у формулюваннях, порушує логіку та послідовність у викладенні програмного матеріалу та має складнощі при виконанні практичних завдань
60 – 63	
35 – 59	Студент не володіє знаннями щодо значної частини програмного матеріалу, припускається суттєвих помилок, з великими труднощами виконує практичну роботу
1 – 34	

Розподіл балів

Поточний контроль														Сам. роботи	Підсумковий	Сума балів	
Модуль 1 Теми:				Модуль 2 Теми:						Модуль 3 Теми:				Разом			
1	2	3	4	1	2	3	4	5	6	1	2	3	4	53			
Поточний контроль (бали)																	
4	4	4	3	4	4	4	3	4	4	4	4	3	4		22	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену, заліку, курсового проекту (роботи), практики
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	
60-63	E	задовільно
35-59	FX	
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Екзамен, тести, проєкти, реферати, есе, презентації результатів виконаних завдань та наукових досліджень.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади андрагогіки

Тема 1.1. Андрагогіка в системі сучасного людинознавства

Концептуальні засади андрагогіки. Предмет андрагогіки, система понять, основні принципи, функції андрагогіки (соціальна, адаптивна, інформаційна, компенсаційна, розвивальна). Відмінність між педагогікою і андрагогікою. Міждисциплінарний характер андрагогіки. Методи досліджень в галузі андрагогіки (опитування, біографічний метод, експеримент та ін.). Перспективи розвитку андрагогіки як науки.

Тема 1.2. Становлення і розвиток андрагогіки як теорії і практики освіти дорослих

Соціально-економічні, соціокультурні, теоретичні передумови становлення андрагогіки. Вплив Едуарда Ліндемана, Малколма Шеппарда Ноулза на розвиток андрагогіки. Основні етапи розвитку андрагогіки (пошуковий, рефлексивний, структурний, модернізаційний). Розвиток теорії і практики освіти дорослих в Україні.

Тема 1.3. Андрагогічний підхід як методологія освіти дорослих

Філософські засади освіти дорослих (лібералізм, прогресивізм, біхевіоризм, гуманізм, радикалізм, конструктивізм). Методологічні підходи дослідження освіти дорослих. Інтеграція методологічних підходів як провідна тенденція в умовах багаторівневої методології. Андрагогічний підхід: сутність, принципи. Метод аналізу досвіду як основний метод андрагогічного підходу.

Тема 1.4. Андрагогіка як сфера соціальної практики

Освіта дорослих як структурний компонент системи неперервної освіти і соціальний інститут. Освіта дорослих як фактор соціалізації дорослих. Функції андрагогіки як сфери соціальної практики (освітні та специфічні: адаптації, ресоціалізації, підтримки). Особливості освіти соціально незахищених груп дорослого населення (інваліди, безробітні, військовослужбовці, мігранти, переселенці, люди похилого віку та ін.).

Змістовий модуль 2. Навчання дорослих у контексті освіти впродовж життя

Тема 2.1. : Доросла людина як суб'єкт навчання

Поняття дорослості. Дорослість як базова категорія андрагогіки. Дорослість, як етап життєвого циклу людини. Періодизація життя дорослої

людини. Основні психофізичні закономірності розвитку дорослих. Динаміка життєвої проблематики дорослої людини та її взаємозв'язок з освітою. Вікові особливості здатності людини до навчання. Особливості дорослого, який навчається.

Тема 2.2. Андрагогічні принципи навчання дорослих

Характеристика андрагогічних принципів навчання. Взаємозв'язок між андрагогічними принципами навчання та особливостями дорослого учня. Практика застосування андрагогічних принципів навчання. Реалізація принципів андрагогіки у процесі розвитку андрагогічної компетентності доктора філософії.

Тема 2.3. Андрагогічна модель навчання: сутність, структура, особливості

Педагогічна та андрагогічна моделі навчання: схожість та відмінність. Сутність і специфічні особливості андрагогічної моделі навчання за М. Ноулзом. Характеристика складових андрагогічної моделі навчання. Потенційні можливості застосування андрагогічної моделі навчання в процесі підготовки докторів філософії.

Тема 2.4. Технології навчання дорослих

Технологія навчання дорослих: визначення та сутнісна характеристика. Емпірична модель процесу навчання Д. Колба як основа організації навчальної діяльності дорослої людини. Інтерактивні технології навчання дорослих та умови їх використання. Дистанційні технології навчання дорослих: переваги та недолік. Технологія евристичного (дослідницького) навчання. Завдання, основні принципи, алгоритм використання інноваційних освітніх технологій. Переваги й проблеми їх застосування в процесі навчання дорослих. Групова взаємодія в організації навчання дорослих Тренінгові технології в освіті дорослих.

Тема 2.5. Андрагогічний потенціал неформальної освіти дорослих

Поняття неформальної та інформальної освіти. Народні форми освіти: народні школи, народні університети, відкриті університети, університети "третього віку". Центри освіти дорослих як візитка картка неформальної освіти. Освіта людей третього віку. Просвіта батьків. Музейна педагогіка: потенціал для навчання і розвитку дорослих. Освітній туризм у навчанні дорослих. Освітньо-просвітницькі можливості дозвілля.

Тема 2.6. Специфіка професійної діяльності андрагога

Місце андрагога в освітньому просторі сучасного суспільства. Поняття «андрагог». Функції андрагога. Ролі андрагога: лікаря, експерта, консультанта тощо. Багатоманіття позицій андрагога: просвітитель, проповідник, проблематизатор, наставник, тренер, інструктор, аніматор та ін. Підготовка андрагогічного персоналу: професіоналізація і сертифікація. Зарубіжний досвід підготовки андрагогічного персоналу.

Змістовий модуль 3. Андрагогіка у міжнародному вимірі

Тема 3.1. Порівняльні дослідження у галузі освіти дорослих і андрагогіки

Поняттєво-термінологічний апарат компаративістських досліджень у галузі освіти дорослих. Цілі, предмет і завдання порівняльних досліджень у галузі освіти дорослих. Періодизація розвитку порівняльних досліджень в освіті дорослих. Глобальні тенденції розвитку компаративістських досліджень у галузі освіти дорослих.

Тема 3.2. Системи освіти дорослих розвинених країн світу: їх структура та організація

Розвиток системи освіти дорослих у США і Канаді. Освіта дорослих у Німеччині, Великобританії, Франції: реалії та перспективи розвитку. Освіта дорослих скандинавських країн як соціальний інститут. Системи освіти дорослих східноєвропейських країн. Законодавство, структура, напрямки, тенденції розвитку систем освіти дорослих у світі.

Тема 3.3. Освітня політика міжнародних організацій у галузі освіти дорослих

Стратегії розвитку освіти дорослих та андрагогіки в діяльності міжнародних організацій. ЮНЕСКО як світова міжнародна організація, що має вирішальне значення у просуванні та розвитку навчання та освіти дорослих шляхом прийняття низки документів, концепцій та звітів. Значення у формуванні стратегічних напрямків розвитку освіти дорослих міжнародних конференцій з освіти дорослих (CONFINTEA) під егідою ЮНЕСКО. Роль Рада Європи та OECD у розвитку освіти дорослих. Європейська асоціація освіти дорослих: напрямки і результати діяльності.

Тема 3.4. Андрагогіка в дії

Тенденції розвитку освіти дорослих і андрагогіки розвинених країн світу. Центр освіти дорослих як середовище особистісного й професійного розвитку дорослої людини. Адаптивні системи освіти дорослих. Андрагогіка в корпоративній освіті. Освіта дорослих як чинник розвитку суспільства. Неформальна освіта дорослих: особливості та тенденції розвитку. Перспективи розвитку андрагогіки.

7. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. робота
Змістовий модуль 1.												
Теоретико-методологічні засади андрагогіки												
Тема 1.1. Андрагогіка в системі сучасного людинознавства	8	2				6	8	1			7	

Тема 1.2. Становлення і розвиток андрагогіки як теорії і практики освіти дорослих	8	2				6	8	1				7
Тема 1.3. Андрогогічний підхід як методологія освіти дорослих	8	2				6	8	1				7
Тема 1.4. Андрогогіка як сфера соціальної практики	8		2			6	8					8
Змістовий модуль 2.												
Навчання дорослих у контексті освіти впродовж життя												
Тема 2.1. Доросла людина як суб'єкт навчання	8	2				6	8					8
Тема 2.2. Андрогогічні принципи навчання дорослих	8	2				6	8					8
Тема 2.3. Андрогогічна модель навчання: сутність, структура, особливості	8	2				6	8	1				7
Тема 2.4. Технології навчання дорослих	10	2	2			6	10	1	1			8
Тема 2.5. Андрогогічний потенціал неформальної освіти дорослих	8		2			6	8					8
Тема 2.6. Специфіка професійної діяльності андрагога	8	2				6	8		1			7
Змістовий модуль 3.												
Андрогогіка у міжнародному вимірі												
Тема 3.1. Порівняльні дослідження у галузі освіти дорослих і андрагогіки	8	2				6	8	1				7
Тема 3.2. Системи освіти дорослих	8		2			6	8		1			7

розвинених країн світу: їх структура та організація												
Тема 3.3. Освітня політика міжнародних організацій у галузі освіти дорослих	8	2			6	8						8
Тема 3.4. Андрагогіка в дії	14		2		12	14		1				13
Усього годин	120	20	10		90	120	6	4				110

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.1	Андрагогіка в системі сучасного людинознавства	2	1
1.2	Становлення і розвиток андрагогіки як теорії і практики освіти дорослих	2	1
1.3	Андрагогічний підхід як методологія освіти дорослих	2	1
2.1	Доросла людина як суб'єкт навчання	2	
2.2	Андрагогічні принципи навчання дорослих	2	
2.3	Андрагогічна модель навчання: сутність, структура, особливості	2	
2.4	Технології навчання дорослих	2	1
2.6	Специфіка професійної діяльності андрагога	2	1
3.1	Порівняльні дослідження у галузі освіти дорослих і андрагогіки	2	1
3.2	Освітня політика міжнародних організацій у галузі освіти дорослих	2	
	Разом	20	6

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1.4	Андрагогіка як сфера соціальної практики	2	1
2.4	Технології навчання дорослих	2	1
2.5	Андрагогічний потенціал неформальної освіти дорослих	2	
3.3	Системи освіти дорослих розвинених країн світу: їх структура та організація	2	1
3.4	Андрагогіка в дії	2	1
Разом		10	4

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
	Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади андрагогіки		
1.1.	Андрагогіка в системі сучасного людинознавства	6	8
1.2.	Становлення і розвиток андрагогіки як теорії і практики освіти дорослих	6	8
1.3.	Андрагогічний підхід як методологія освіти дорослих	6	8
1.4.	Андрагогіка як сфера соціальної практики	6	8
	Змістовий модуль 2. Навчання дорослих у контексті освіти впродовж життя		
2.1.	Доросла людина як суб'єкт навчання	6	7
2.2.	Андрагогічні принципи навчання дорослих	6	7
2.3.	Андрагогічна модель навчання: сутність, структура, особливості	6	8
2.4.	Технології навчання дорослих	6	8
2.5.	Андрагогічний потенціал неформальної освіти дорослих	6	7
2.6.	Специфіка професійної діяльності андрагога	6	8
	Змістовий модуль 3. Андрагогіка у міжнародному вимірі		
3.1.	Порівняльні дослідження у галузі освіти дорослих і андрагогіки	6	7
3.2.	Системи освіти дорослих розвинених країн світу: їх структура та організація	6	7
3.3.	Освітня політика міжнародних організацій у галузі освіти дорослих	6	7
3.4.	Андрагогіка в дії	12	12
	Разом	90	110

8. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Авшенюк Н.М., Годлевська К.В., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Постригач Н.О. (2020). *Тенденції розвитку освіти дорослих у розвинених країнах світу*. Кропивницький: Імекс-ЛТД.
2. Андрощук І. М., Калюжна Т. Г., Піддячий В. М., Шарошкіна Н.Г. (2020). *Навчання дорослих в умовах неформальної освіти*. Кропивницький: Імекс-ЛТД.

3. Аніщенко О. В., Баніт О. В., Калюжна Т. Г., Котирло Т. В., Піддячий В. М. (2020). *Освіта різних категорій дорослого населення: теорія, досвід, перспективи*. Кропивницький : Імекс-ЛТД.
4. Архипова С.П. (2018). *Соціальна андрагогіка*. Черкаси: ПП Чабаненко
5. Дубасенюк, О. А., Самойленко, О. А. (2020). *Основи андрагогіки: навч.-методичний посібник*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка.
6. Марчук А. В. (2020). *Андрагогіка*. Львів : ЛьвДУВС.
7. Огієнко О.І., Терьохіна Н.О. (2019). *Неформальна освіта дорослих у Сполучених Штатах Америки: історія і сучасність*. Суми: СНАУ.
8. Огієнко, О., Чугай, О. (2017). *Професійна підготовка фахівців у галузі освіти дорослих: американський досвід*. К.: «Центр учбової літератури».
9. Тимчук Л. (2016). *Становлення та розвиток андрагогіки в Україні (кінець XIX - XX століття)*. Чернівці : Чернівецький нац. ун-т.

Допоміжні:

1. Аніщенко, О.В., Лук'янова, Л.Б., Прийма, С.М. (2017). Неформальна освіта дорослих – освітній тренд ХХІ століття. *Рідна школа*, 11-12, 2-7.
2. Аніщенко, О.В. (2019). Концепція розвитку неформальної освіти дорослих. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1 (15), 18.
3. Архипова, С. П. (2002). *Основи андрагогіки : навч. посібник*. Черкаси–Ужгород : Мистецька лінія.
4. Бідюк, Н.М. (2009). *Професійне навчання безробітних у США: теорія і практика*. Хмельницький : ХмЦНТЕІ.
5. Василюк, А., Стоговський, А. (2017). *Освіта дорослих у перспективі змін: інновації, технології, прогнози*. Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М.
6. Вовк, М. П., Сотська, Г. І. та ін. (2018). *Технології професійного розвитку педагогів в умовах формальної і неформальної освіти*. К. : Талком.
7. Десятов, Т. М. (2014). Тенденції розвитку освіти дорослих: європейський досвід. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1, 182–190.
8. Дзюба, Т. М., Коваленко, О. Г. (2013). *Психологія дорослості з основами геронтології*. К. : Видавничий Дім «Слово».
9. Закон України про вищу освіту. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18> 13.
- 10.Змеев, С. И. (2007). *Андрагогіка: основы теории, истории и технологии обучения взрослых*. М. : Perse.
- 11.Ізбаш, С. (2018). Андрагог як провідник процесу навчання дорослих. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія: Педагогічні науки*, 2, 100-109.
- 12.Колесникова, И.А. (ред.) (2003). *Основы андрагогики*. М. : Академия.
- 13.Котирло, Т. В. (2018). Проблеми освіти дорослих: теоретичні аспекти. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 4(71), 43-52.

- 14.Кремень, В. Г., О. В. Ковбасюк (Ред.) (2014). *Освіта дорослих: енциклопедичний словник*. К. : Основа..
- 15.Кремень, В. Г., Ничкало Н. Г. (Ред.). (2018). *Концептуальні засади розвитку освіти дорослих: світовий досвід, українські реалії і перспективи*. К. : Знання України.
- 16.Лазоренко, О. (2011). Філософія освіти дорослих в контексті практичної парадигми пожиттєвого навчання: європейський приклад для України. *Філософія освіти*, 1–2, 255–266.
- 17.Литовченко, І.М. (2018). *Корпоративна освіта у Сполучених Штатах Америки: теорія і практика*. К.: Центр навчальної літератури.
- 18.Лук'янова, Л. (2017). *Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід*. К.: ТОВ «ДКСЦентр».
- 19.Лук'янова Л.Б., Аніщенко О.В., Москаленко Л.М. (2019). *Концепція розвитку освіти дорослих в Україні*. Проект / ГС «Українська асоціація освіти дорослих»; ПООД імені Івана Зязюна НАПН України. К.
- 20.*Неформальна освіта в Україні: особливості, переваги, недоліки*. (2019). URL: <https://uain.press/blogs/neformalnaosvita-v-ukrayini-osoblyvosti-perevagy-nedoliky-1063599>
- 21.Ничкало, Н. Г. (2009). Андрагогіка в системі педагогічних наук. *Освіта дорослих : теорія, досвід, перспективи*, 1, 7–20.
- 22.Огієнко, О. І. (2008). Тенденції розвитку освіти дорослих у скандинавських країнах. Суми : ПВП «Еллада-S».
- 23.Огієнко О. І., Литовченко І.М. (2014). *Андрагогічна модель навчання: американський контекст*. Київ : ЦУЛ.
- 24.Огієнко, О. (2018). Організаційно-змістові аспекти функціонування системи освіти дорослих у Канаді. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1 (14), 154-162.
- 25.Огієнко, О. (2017). Сучасні тенденції у професійній підготовці фахівців-андрагогів: європейський вимір. *Edukacja Zawodowa i Ustawiczna: Polsko – Ukrainski Rocznik Naukowy*, 2, 509-520.
- 26.Огієнко, О. (2019). Компаративістика у галузі освіти дорослих: історія і сучасність. *Edukacja zawodowa i ustawiczna*, 4, 371-388.
- 27.Огієнко, О.І. (2021). Андрагогіка як складова змісту підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії. У А.А. Сбруєва (Ред.). *Теорії та технології інноваційного розвитку професійної підготовки майбутнього вчителя в контексті концепції «Нова українська школа»*. Суми, СумДПУ імені А.С. Макаренка.
- 28.Пастушок, О. (2016) Специфіка розвитку освіти дорослих у Польщі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*, 1, 87-93.
- 29.Сисоєва, С. О. (2011). *Інтерактивні технології навчання дорослих*. К.: ВД «ЕКМО».
- 30.Скрипник, М. (2016). Дорослий у практичній андрагогіці. *Післядипломна освіта в Україні*, 1, 38-46.
- 31.Теренко, О.О. (2019). *Тенденції розвитку освіти дорослих у США і Канаді*. К.: ТОВ «ДКС Центр».

32. Фольварочний, І. В. (2009). *Європейські громадські організації і освіта дорослих*. Тернопіль : Джура.
33. Beresnevičienė, D. (2002). *Comparative Andragogy*. Vilnius: Lietuvos mokslas.
34. Brookfield, S. D. (1989) *Theory and practice in the study of adult education: The epistemological debate*. London : Routledge.
35. Elias, J., Merriam, Sh. (2008). *Philosophical Foundations of Adult Education* 4rd Edition. London: Krieger Pub Co.
36. Henschke, J. (2016). A History of Andragogy and its Documents as they Pertain to Adult Basic and Literacy Education. *Journal of Lifelong Learning*, 25, 1-28.
37. Jarvis, P. (2004). *Adult Education and Lifelong Learning: Theory and Practice*. London; New York, NY : Routledge Falmer.
38. Knowles, M. S. (1980). *The Modern Practice of Adult Education*. Chicago: Association Press.
39. Knowles, M. S. et al (1984) *Andragogy in Action. Applying modern principles of adult education*. San Francisco: Jossey Bass.
40. Knowles, M.S., Holton, E.E., Swanson, R.A. (2009). *The Adult Learner: The Definitive Classic in Adult Education and Human Resource Development*. 7th edition. London, New York, etc.: ELSEVIER Butterworth Heinemann.
41. Ogienko, O. (2020). European dimensions of adult education policy. *UNESCO Chair Journal «Lifelong Professional Education in the XXI Century»*, (1), 22-26.
42. Rogers, A. (2008). *Teaching Adults*. 3rd ed. Buckingham and Philadelphia: Open University Press.
43. Tight, M. (2008). *Key Concepts in Adult Education and Training*, 2nd ed. London and New York: Routledge.
44. UNESCO (2019). *Fourth Global Report on Adult Learning and Education: leave no one behind: participation, equity and inclusion.*, UIL. Hamburg,

Електронні інформаційні ресурси

1. Державна науково-педагогічна бібліотека України імені В. О. Сухомлинського. Режим доступу: <http://www.dnpb.gov.ua>
2. Державна науково-технічна бібліотека України. Режим доступу: <http://gntb.gov.ua>
3. Єдине освітнє інформаційне вікно України. Режим доступу: <http://www.osvita.com>
4. Законодавство України. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws>.
5. Інформаційний портал «Знання». Режим доступу: <http://znannya.info>
6. Міністерство освіти і науки України. Режим доступу: <http://mon.gov.ua>
7. Міжнародні нормативні документи з освіти дорослих Режим доступу: [http:// www.znanie.org/AEdocs/AEdocs.htm](http://www.znanie.org/AEdocs/AEdocs.htm)
8. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>

9. Національна парламентська бібліотека України. Режим доступу: <http://www.nplu.org>
10. Освіта України. Режим доступу: <http://osvita-ukrainy.com.ua>
11. Освіта.UA. Режим доступу: <http://osvita.ua>
12. Українська асоціація дослідників освіти (УАДО). Режим доступу: <https://www.uera.org.ua/uk/>
13. Український інститут науково-технічної і економічної інформації. Режим доступу : <http://www.uintei.kiev.ua>
14. Department of Education and Science. Learning for Life: Paper on Adult Education (2000). Dublin: Stationery Office. Retrieved from URL : <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED471201.pdf>
15. European Association for the Education of Adults (EAEA). Retrieved from URL: <https://eaea.org/>
16. European Educational Research Association - EERA). Retrieved from URL: <https://eera-ecer.de/>
17. UNESCO Institute for Lifelong Learning: UIL/ Retrieved from URL: <https://uil.unesco.org/>